

Rondetafelgesprek accountancy
Tweede Kamer
10 juni 2013

Marcel Pheijffer

Nyenrode Business Universiteit

Wie ben ik?

- Hoogleraar Nyenrode/Leiden.
- Leerstoel Stichting NIVRA-Nyenrode met als opdracht opinieleiderschap.
- Participant in debat via www.accountant.nl.
- Voorheen Belastingdienst, m.n. FIOD (Bouterse, Hollandse drugsnetwerken, beurs- en beleggingsfraude).

Betrokken bij

- Parlementaire Enquête Bouwnijverheid.
- Commissie-Schutte: HBO-fraude.
- Commissie-Duivesteijn: infrastructurele projecten (HSL, Betuweroute).
- Commissie Schoon Schip (Provincie NH).
- Getuige-deskundige Holleeder/Endstra/Paarlberg.
- O.a.: Vestia, Landis, DSB.

Verzoek te spreken over

- I. Ontwikkelingen sinds Enron, Ahold.
- II. Kwaliteit huidige controles.
- III. Verbeteringen die nodig zijn.

Blok 1

Ontwikkelingen

sinds

Enron, Ahold.

Niet-limitatief

1. Meer regels
2. Strenger toezicht
3. Financieel-economische crisis
4. Accountantsberoep faalt nog steeds
5. Nog meer regels

I.1 Meer regels

- VS: Sarbanes-Oxley Act (verruiming sanctiemogelijkheden, verhoging strafmaat, maar ook meer aandacht interne beheersing).
- Corporate Governance-regels.
- Verslaggevings- en controleregels.
- Verhoging strafmaat art. 336 WvSr: openbaar maken onware jaarrekening (van 1 naar 6 jaar).
- WTA (toezichtstaak AFM, vergunningenstelsel).

1.2 Strenger toezicht

- Mede omdat accountantsberoep de luxe van zelfregulering niet langer aankon.
- Omdat accountants(organisaties) te vaak het vertrouwen van het maatschappelijk verkeer hebben beschaamd. En nog beschamen.
- Aanwijzing AFM als toezichthouder ‘beste politieke (re)actie’ richting accountantsberoep van afgelopen 25 jaar.

I.3 Financieel-economische crisis

- Op *macro-niveau*: accountants(organisaties) noch veroorzaker, noch hoofdschuldige.
- Op *systeemniveau*: accountantsberoep heeft de kans een meer signalerende en waarschuwendende rol te vervullen laten liggen. En daarmee de kans om maatschappelijke relevantie te bewijzen.
- Op *microniveau*: hadden accountants verantwoordelijkheid kunnen en moeten nemen. Ingrijpen en corrigeren om (het oplopen van) schade te voorkomen.
- Lehman, AIG, HBOS – maar ook: DSB en wellicht SNS.

I.4 Accountantsberoep faalt nog steeds

- Meer regels en toezicht zijn niet dé oplossing geweest en SOx, de corporate governance- en alle andere regels hebben accountants geen heldenrol gebracht.
- Wel de paradox (beloning) van meer dienstverlening, meer omzet, meer inkomsten, stijgende partnerfees (m.n. periode 2000-2010).

I.4 Accountantsberoep faalt nog steeds

- Individueel: recente tuchtzaken aangaande beursgenoteerde ondernemingen (Landis, Van der Moolen) en andere belangrijke kwesties (vastgoedfraude, Vestia en DSB).
- Accountantsorganisaties: zie de AFM-boetes bij drie van de 'big4'. Verder de algemene AFM-rapportages, ook die van de 'non big4'.

I.4 Accountsberoep faalt nog steeds

In maatschappelijk relevante segmenten:

- Niet alleen beursgenoteerde ondernemingen;
- Casus onderwijsinstelling Amarantis is illustratief;
- Casus woningcorporatie (of financiële instelling?) Vestia eveneens;
- En hoe zit het in de zorgsector?
- En in het zicht van discontinuïteit of de noodzakelijke afwaardering vastgoed?

I.5 Nog meer regels

- Green paper Eurocommissaris Barnier (kantoorroulatie, controle/advies, joint audit, audit only firms).
- Mede n.a.v. nota-Plasterk amendementen aangenomen inzake (1) kantoorroulatie en (2) controle/advies.

Blok I: conclusie

Anno 2013 wordt de signalerende, waarschuwende en corrigerende functie van de accountant – ondanks allerhande wet- en regelgeving en toezichtsstructuren - nog steeds niet optimaal uitgevoerd.

Blok II

Kwaliteit

huidige

controles

Vooraf

- Lees vooral de AFM-rapporten en – boetebesluiten om meer gevoel voor de materie te krijgen.
- Niet alleen de samenvatting of het persbericht.
- Niet alleen de mediaberichten.
- Lees ook casestudies zoals Amarantis, DSB, Econcern, Innoconcepts, Landis en Vestia.

Niet limitatief

1. Accountantsorganisaties investeerden veel in kwaliteitsmaatregelen.
2. Kanttekening (a): betrof regelmatig achterstallig onderhoud.
3. Kanttekening (b): investeringen van buitenaf afgedwongen.
4. Kanttekening (c): investeringen vaak met tegenzin doorgevoerd.
5. Kanttekening (d): is de kern wel geraakt als het gaat om business model en organisatiecultuur?

II.1 Accountantsorganisaties investeerden veel

Tientallen miljoenen euro's investeringen in:

- Kwaliteitsborgingssystemen;
- Opdrachtgerichte kwaliteitscontroles;
- Dossieropbouw / documentatie;
- Compliance;
- Transparantie(verslagen);
- Opleidingen en PKI-trainingen.

II.2 Regelmatig achterstallig onderhoud

- Goed functionerende accountantsorganisaties hadden kwaliteitsmaatregelen **ook zonder** wet- en regelgeving kunnen en regelmatig moeten doorvoeren.
- Goed functionerende accountantsorganisaties hadden kwaliteitsmaatregelen na invoering van wet- en regelgeving **ook zonder** een 'tik op de vingers' van de AFM kunnen en meestal moeten doorvoeren.

II.3 Van buiten afgedwongen

- Het is jammer te moeten constateren dat het accountantsberoep zelf te weinig aan veranderingen teweeg heeft gebracht.
- De belangrijkste veranderingen zijn telkens van buitenaf – onder druk van politiek, toezichthouder, media of (een paar) beroepsgenoten – afgedwongen.
- Het zelfreinigend en zelfcorrigerend vermogen van de sector is te gering gebleken.
- Overigens heeft een ‘mea culpa’ vanuit het *Accounting Establishment* nimmer geklonken.

II.4 Met tegenzin doorgevoerd

- **Transparantieverslagen**, moeizaam proces dat zeer langzaam tot verbeteringen heeft geleid.
- **Invoering kwaliteitsmaatregelen** zoals compliance en de opdrachtgerichte kwaliteitsbeoordeling bij door de AFM gesanctioneerde kantoren.
- **Audit alert amendementen 2012**: verbreding scope toegestane (advies)werkzaamheden naast controle (terecht?) en oprekking termijn kantoorroulatie (terecht?).
- Zie de omgang van de 'big4' en de beroepsorganisatie (NBA) met de **overgangsregeling inzake adviescontracten**: *a bloody shame*.

Intermezzo: interview Koolmees (D66) over overgangsregeling controle/advies

‘Die wetgeving geeft kantoren de ruimte om een en ander netjes af te wikkelen. Bestaande contracten worden gerespecteerd.

Vervolgens worden de grenzen van de wet opgezocht door, na het aannemen van de wet en voor het definitief van kracht worden ervan raamcontracten af te sluiten.

Dan kom je uit op ethisch besef.’

Accountancynieuws, 7 juni 2013.

II.5 Kern – gedrag en cultuur – wel voldoende geraakt? (a)

- Een verplichte cursus professioneel-kritische instelling is op zich nuttig, maar volstrekt onvoldoende.
- Veel belangrijker is de discussie – binnen het beroep en met buitenstaanders en niet louter binnen het eigen kantoor - over de cultuur binnen accountantsorganisaties.
- En de discussie over het business model met (nog steeds, vaak impliciete) perverse prikkels en sturingsmechanismes.
- Of over (1) budgetdruk, (2) concurreren op prijs en (3) de mate van aandacht en aansturing (voor cliënt, controleteam, ingeschakelde deskundigen) van de eindverantwoordelijk partner.
- En over de vraag: ben ik (zijn wij) deskundig genoeg om de opdracht aan te nemen en uit te voeren.

II.5 Kern – gedrag en cultuur – wel voldoende geraakt? (b)

- Dit gaat ook over de wijze van reageren (communicatie) op en na incidenten, tucht- of andere rechtszaken.
- Of om het invullen van een begrip als transparantie, het omgaan met de geheimhouding.
- Maar ook over het incestieuze karakter van ons beroep met ‘knuffel-hoogleraren’, en de ex-partner als ‘knuffel-commissaris’ of ‘knuffel-toezichthouder’.

II.5 Kern – gedrag en cultuur – wel voldoende geraakt? (c)

Of technischer van aard:

- gebruikmaking van het inzichtsvereiste (BW 2:362);
- de omgang met de ‘luchtbel’ in bijvoorbeeld vastgoedwaarderingen: de pijn direct nemen of laten ‘verschmerzen’?

Blok II: conclusie (a)

- Er is door accountantsorganisaties veel geïnvesteerd in kwaliteit.
- Die investeringen zijn echter vaak afgedwongen en het is – mede gegeven de resultaten van AFM-onderzoeken en -rapporten – op onderdelen de vraag of het belang ervan goed genoeg geïnternaliseerd is.
- Ook ben ik niet overtuigd van het feit of overal wel de bereidheid bestaat de kern te raken waar het om zou moeten gaan: cultuur en gedrag.

Blok II: conclusie (b)

Bovendien staat de kwaliteit onder druk door:

- economische situatie die ook de accountantsorganisaties raakt;
- budgetdruk en scherpere concurrentie (te vaak op prijs en niet op kwaliteit);
- regeldruk: soms meer aandacht voor compliance dan voor inhoudelijke kwesties.

Blok III

Verbeteringen

Vooraf

De beroepsorganisatie NBA wil wel, maar kan het niet altijd (alleen). Daarom vaak: *too little, too late*.

De accountantsorganisaties kunnen het wel (ook zonder de wetgever, toezichthouder en de NBA), maar willen het vaak niet (of sterk afgezwakt).

Incestieuze karakter accountantswereldje is (te) hoog. Is een 'breker' voor daadwerkelijke veranderingen.

Niet limitatief

1. Stimuleren/begunstigen initiatieven.
2. Bestendigen ingezette lijn regelgeving.
3. Aanpassen wetgeving.
4. Overwegen/onderzoeken.
5. Vooral niet doen.

III.1 Stimuleren/begunstigen (a)

- Publieke Management Letters. *Om te beginnen met de analyse accountancysector.*
- Project 'Lerend vermogen'. *Maar dan vooral van de best & bad practices accountancysector.*
- Steviger interactie tussen RvC/Audit Committee en accountant.
- Accountant als spreker tijdens de AvA.

III.1 Stimuleren/begunstigen (b)

- Ieder initiatief dat duidelijker communicatie van de accountant in diens controleverklaring (of anderszins) ten goede komt.
- Ontwikkeling 'Integrated Reporting'. Echter, laat dit aan de markt en géén verplichte rol accountant of wettelijke taak (assurance verstrekken) accountant.
- Meer marktwerking (geen 'big4 clauses', kantoorroulatie, ophogen controlegrenzen).

III.2 Bestendigen

Ingezette lijn amendementen inzake:

- Strikte(re) scheiding controle- en adviesdiensten.
- Kantoorroulatie.

Met een oog op Europa.

III.3 Aanpassen wetgeving

- Ophogen grens verplichte controle/afschaffen controleplicht (onderkant markt) én verstevigen grip (toezicht) op OOB-segment (bovenkant markt).
- Openbaar maken kantoorspecifieke toezichtsrappportages (AFM).
- Artikel 336 WvSr: het 'Openbaar maken van een onware jaarrekening'. Accountant als normadressaat opnemen en gebruik van dit artikel door Openbaar Ministerie stimuleren.

Artikel 336 WvSr

‘De koopman, de bestuurder, beherende vennoot of commissaris van een rechtspersoon of vennootschap, die opzettelijk een onware staat of een onware balans, winst- en verliesrekening, staat van baten en lasten of toelichting op een van die stukken openbaar maakt of zodanige openbaarmaking opzettelijk toelaat, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vijfde categorie.’

III.4 Overwegen/onderzoeken (a)

- Werking 'Inzichtsvereiste' ex artikel BW 2:362 verbeteren.
- Openbaar aanklager voor het accountantsberoep (AFM te beperkte rol, NBA mist slagkracht en bevoegdheden).
- Versterken beroepsorganisatie NBA (b.v.: krachtiger/slagvaardiger bestuur met fulltime vz, 5-7 leden ipv 13, bestuurders i.p.v. belangenbehartigers, versterking vaktechniek).

III.4 Overwegen/onderzoeken (b)

- AFM-onderzoek of wetenschappelijk onderzoek naar rol accountant inzake discontinuïteit.
- AFM-onderzoek of wetenschappelijk onderzoek (over een reeks van jaren) naar accountantsbudgetten (p maar vooral q) en partnerinzet per opdracht.

III.5 Vooral niet doen

- Nog veel meer regelgeving en verplichtingen over het accountantsberoep uitstorten: eerder minder dan meer.
- Aansprakelijkheid accountant inperken. Integendeel: accountant mag best vaker en eerder aansprakelijk worden gesteld. Beste kwaliteitsprikkel, hou de druk er maar op!

Tot slot

Een accountantsberoep dat uit de afgelopen 15 jaar niet de les trekt dat er – ook autonoom en nog steeds - stevige hervormingen in hun business model en cultuur van hun organisaties dienen plaats te vinden, maakt zich kwetsbaar voor de volgende stap in de discussie:

Past de wettelijke controle in een ‘profit-model’?